

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra

Praktické teologie

Bakalářská práce

Odchod do starobního důchodu jako významný předěl
v lidském životě

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Motlová

Autor práce: Jana Lukešová, DiS.
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: třetí

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

31. března 2010

Jana Lukešová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Lence Motlové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
I Teoretická část	7
1 Stárnutí a stáří	7
1.1 Stárnutí a stáří	7
1.2 Dělení stáří	9
1.3 Stáří a společnost.....	10
2 Odchod do důchodu, důchod, důchodové pojištění	11
2.1 Odchod do důchodu a změna životní role.....	11
2.2 Odchod do důchodu a fáze prožívání člověka	14
2.3 Odchod do důchodu a jeho přijetí	17
2.4 Důchodové pojištění.....	21
2.5 Základní principy důchodového pojištění.....	21
2.6 Starobní důchod	23
2.7 Podmínky nároku na starobní důchod.....	25
II Praktická část.....	26
1 Cíl Práce	26
1.1 Operacionalizace pojmů.....	26
2 Metodika	27
2.1 Metody a techniky sběru dat	27
2.2 Charakteristika zkoumaného souboru	27
2.3 Realizace výzkumu	27
3 Výsledky výzkumu	28
4 Diskuse.....	38
Závěr	44
Seznam použité literatury.....	46
Přílohy	48
Abstrakt.....	52
Abstract	53

Úvod

Tématem bakalářské práce je odchod do starobního důchodu. Odchod do starobního důchodu, tzv. penze, je pro každého člověka důležitým životním mezníkem. Některé životní změny jsou rychlé a nečekané, jiné jsou očekávané. K těmto změnám patří v životě jedince odchod do starobního důchodu. Odchod do důchodu je významnou životní etapou v životě člověka, která se týká především prakticky každého z nás. Někdo se na odchod do důchodu těší, jiný ne a někdo zatím o důchodovém věku vůbec ani nepřemýšlí.

Toto téma práce jsem si zvolila především proto, neboť by mě zajímalo zda se lidé těší na odchod do starobního důchodu, s jakými očekáváními vstupují do důchodu a jak se jim jejich očekávání naplnila, jak se jim změnila životní role, postavení v rodině, životní styl a jak třeba vnímají ztrátu zaměstnání, která s odchodem do starobního důchodu souvisí. Zajímalo by mě, jak lidé prožívají veškeré změny spojené s odchodem do penze ve svém životě. Co jim důchod přinesl nového, zda si ho užívají, nebo zda-li by raději ještě pracovali.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou část. Teoretická část je dále rozdělena na dvě kapitoly, stáří a stárnutí a druhá kapitola je nazvaná odchod do důchodu, důchod, důchodové pojištění. V první kapitole stáří a stárnutí jsou charakterizovány tyto pojmy, dále to jak stárnutí a stáří ovlivňuje způsob života jedince a jaké změny mohou potkat člověka ve stáří. Dále zde práce popisuje jak společnost vidí a vnímá seniory. V druhé stěžejní kapitole odchod do důchodu, důchod, důchodové pojištění je popsáno, jak se odráží odchod do důchodu v životě jedince, jak se mění jeho životní role, jak prožívá odchod do penze a jak přijímá svůj nový životní styl - důchod. Poslední kapitola teoretické části se zabývá především důchodovým pojištěním, týkající se starobních důchodů, druhy starobních důchodů a podmínky nároku na starobní důchody.

Praktická část, která tvoří druhou polovinu práce, se zabývá především výzkumem. Pro práci byl použit kvalitativní výzkum, metoda polořízeného

rozhovoru. Polořízený rozhovor, umožnil individuální a osobní přístup a zároveň možnost vysvětlit a upřesnit případné nejasnosti během rozhovoru.

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, s jakými očekáváními lidé ve Volyni vstupovali do starobního důchodu. Dílčím cílem bakalářské práce je zjistit, jak byla jejich očekávání ve starobním důchodu naplněna. Pod pojmem očekávání mám na mysli, sociální vztahy v životě jedince, finanční situaci, životní styl, volný čas a zájmy člověka.

Z literatury byly především použity pro bakalářskou práci odborné knižní tituly od autorů: M. Vágnerová – Vývojová psychologie II. Dětství dospělost a stáří, P. Říčan – Vývojová psychologie, Cesta životem, Z. Kalvach - Geriatrie a gerontologie, J. Přib – Kdy do důchodu a zakolík, Z. Pacovský – O stárnutí a stáří, Z. Dienstbier – Průvodce stárnutím, aneb jak ho oddálit. Autoři se zabývají odbornou tematikou související se stářím a odchodem do důchodu. Dále jsem čerpala informace z internetových portálů Ministerstva práce a sociálních věcí, a portálu České správy sociálního zabezpečení.

Stáří a s ním spojovaný odchod do starobního důchodu, patří v životě člověka mezi velké životní etapy, a týká se prakticky každého z nás. Odchod do důchodu, přináší jedinci mnoho změn, například ztrátu zaměstnání, následně tak nový životní styl a nové životní role atd. Důležité je jak člověk, jako důchodce všechny tyto nové změny ve svém životě přijme. Ale mezi důležité patří především i to, jak je jedinec, jako senior vnímán z pohledu společnosti. Neboť pokud je vnímán ze strany společnosti pozitivně, jeho život a následně peníze budou hodnoceny a přijímány kladně.

I Teoretická část

1 Stárnutí a stáří

1.1 Stárnutí a stáří

„Stárnutí – přesněji řečeno přibývání let – je zároveň cesta a na této cestě se sice některé možnosti, úkoly a příležitosti ztrácejí, avšak objevují se nové. Proto každé životní období přináší něco nového, kvůli čemu stojí za to, aby jím člověk prošel, něco, čím se může poučit a zdokonalit, a také něco, co může a má vykonat a prožít právě v určitém životním období.“¹

Stárnutí - tento přirozený proces v životě člověka, sebou nese mnoho podob. U člověka se mění nejenom různé funkce, ale především i jeho vzhled. Tato změna vzhledu může ovlivnit i sociální status, lidé tak mohou začít vnímat člověka, díky změně jeho vzhledu jako starce a podle toho se tak k němu chovají. V některých případech může dojít k velmi rychlé kvalitativní změně člověka, že daný jedinec ztrácí své typické rysy, promění se celá jeho bytost, vypadá jinak než dříve. Některé znaky související s proměnou jsou například: člověk může vyhubnout, nebo naopak nápadněji ztloustnout, shrbit se, stane se vrásčitým, mohou mu zešedivět vlasy apod. Stejně tak jako změna vnitřní tělesné funkce, mívá proměna vzhledu individuální průběh u každého člověka. Zevnějšek člověka může signalizovat, dávat na jevo, jaký je celkový somatický i psychický stav daného jedince. Mnozí senioři však o sebe velice pečlivě dbají a uspokojivý výsledek podporuje jejich sebeúctu.²

Stárnutí také definovat jako zákonitou etapu vývoje jedince, kdy dochází k úbytku fyzických i psychických schopností. Je to přirozený proces, při kterém jsou ohroženy orgány a funkce těla i psychika jedince.³ Stárnutí je proces

---

¹ ŘÍČAN,P. *Cesta životem, vývojová psychologie* s. 320.

² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

³ DIENSTBIER, Z. *Průvodce stárnutím aneb jak ho oddálit.*

individuální, probíhá se značnou variabilitou (každý stárneme do určité míry "svým tempem") danou nejen různou genetickou výbavou, ale také různými životními podmínkami, interakcemi s prostředím, odlišným zdravotním stavem i životním způsobem u každého jedince velmi individuální, nastupuje v různém věku a jeho průběh je u každého člověka jiný. ⁴Všeobecně se uznává, že stárnutí představuje komplexní a dynamický proces zahrnující vzájemně propletené procesy biologického, psychologického a sociálního stárnutí.⁵

Stáří je poslední fází přirozeného průběhu života. Jde o důsledek involučních změn. Průběh stáří ovlivňují různé faktory – vlivy prostředí, zdravotní stav, životní styl, sociálně ekonomické a psychické vlivy, sebehodnocení, adaptace a přijetí role seniora. Vzájemná podmíněnost a rozpornost příčin a projevů stáří jsou příčinou obtížného vymezení a členění stáří. Za počátek stáří je vesměs považováno dosažení věku 65 let.⁶

„Stáří je poslední etapou života, fází, která bývá označována jako postvývojová, protože již byly realizovány všechny latentní schopnosti rozvoje.⁷ Přináší nadhled a moudroust, pocit naplnění, ale také úbytek energie a nezbytnou proměnu osobnosti směřující k jejímu konci. Je obdobím relativní svobody, ale i dobou kumulace nevyhnutelných ztrát ve všech oblastech. Rané stáří, resp. třetí věk, je obdobím života, v němž sice dochází k evidentním změnám daným stárnutím, které ale nemusí být ještě tak velké, aby staršímu člověku znemožnily aktivní a nezávislý život.“⁸

Důležitým úkolem stáří, je udržení přijatelného životního stylu, který souvisí s pocitem životní pohody, která může být u každého člověka individuálně rozdílná. S udržením pocitu pohody ve stáří souvisí také to, jak jedinec zvládá zátěžové

---

⁴ KALVACH, Z. et al. *Úvod do gerontologie a geriatrie.*

⁵ SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří, kapitoly z gerontosociologie.*

⁶ KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R., aj. *Geriatric a gerontologie.*

⁷ STUART-HAMILTON, *Psychologie stárnutí.*

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 302

životní situace, které jsou typické pro stáří. Například nemoc a úmrtí partnera, zhoršení zdravotního stavu, s nímž může docházet postupně ztrátě soběstačnosti, která klesá úměrně věku. Další zátěžovou situací může být ztráta soukromí a vynucená změna životního stylu, která může být spojována se zdravotním stavem a následnou hospitalizací.⁹

„Stáří přináší nové zkušenosti, s nimiž se musí každý člověk nějakým způsobem vyrovnat, a záleží na jedinci, jak tento vývojový úkol zvládne. Na počátku 60. let života si lidé uvědomují nevyhnutelné přibližování stáří ve všem jeho problémy a jde o to, jak budou očekávanou proměnu interpretovat a jak jí dokáží přizpůsobit svůj životní plán. Rané stáří ještě zpravidla nepřináší zásadnější omezení. Většina 60letých lidí si udržuje přijatelnou úroveň tělesných i duševních schopností a může žít uspokojivě a nezávisle. Může žít dokonce mnohem svobodněji než dříve, nezatěžována povinnostmi, které už splnili (zaměstnání, péče o děti a staré rodiče). Vědomí větší svobody v rozhodování o sobě i o svém životním programu může být akceptováno s uspokojením, ale i jako zátěž, pokud by si starší člověk nedokázal vytvořit přijatelnou náplň svého aktuálního života. Pocit většího ohrožení – ať už jde o úbytek fyzických sil, psychických kompetencí či narušení vztahu s lidmi - vede seniory k tendenci získat co největší kontrolu nad svým životem a omezit tak rizika ztrát. Leckdy se projevuje sklonem bránit se pro jistotu jakýmkoliv změnám, protože by ve svém důsledku mohly být nebezpečné.“¹⁰

1.2 Dělení stáří

„Tělesný vývoj člověka je členěn do několika životních etap. Rovněž i poslední životní etapa člověka, a to stáří, je rozdělena ještě do několika věkových hranic, podle kterých rozlišujeme: 60 – 75 let rané stáří, 75 – 90 let

---

⁹ ZAVÁZALOVÁ, H. a kol, *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 299

*pokročilý věk, někdy je také toto období nazýváno vlastní stáří, a 90 a více let vysoký věk, neboli dlouhověkost.*¹¹

V další odborné literatuře, které uvádí světová zdravotnická organizace je uvedeno rozdělení věkových kategorií takto: střední věk – věková kategorie 45-59 let, stárnoucí osoby – jsou od 60 do 74 let, stará generace - jsou lidé ve věku 75 – 89 let, stařecká skupina – začíná od 90 let.¹²

1.3 Stáří a společnost

*„Postoj současné společnosti ke stáří a starým lidem je spíše negativní, odmítavý a podceňující. Stáří je chápáno jako období, kdy může člověk pouze chátrat, v nejlepším případě si zachovává část toho, co získal dříve. Jeho zkušenosti i kompetence ztrácejí svůj význam a z pragmatického pohledu není takový člověk ničím přínosný. Hodnotový systém současné společnosti, který klade důraz na zachování všech, především biologicky podmíněných kompetencí mládí (mladistvého vzhledu, výkonu atd.), staré lidi silně znevýhodňuje.*¹³*Z uvedeného hodnotového systému vychází ageismus - postoj, vyjadřující přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří. Z hlediska ageismu je stáří obdobím ztrát, celkového úpadku a zhoršené kvality života. Společnost od starých lidí nic pozitivního neočekává, mají zde nízký sociální status, jsou jim přičítány převážně nežádoucí osobnostní vlastnosti a nízké kompetence. Ageistický postoj se projevuje podceňováním, odmítáním a v krajním případě až odporem ke starým lidem.*¹⁴ V naší společnosti bývají zpravidla se stářím spojeny negativní pohledy a postoje, stárnoucí populace je problémem pro stát a jeho systém sociálního zabezpečení, stárnoucí člověk je problémem pro rodinu, která je postavena před rozhodnutí, jak zajistit péči a právě v důsledku všech těchto negativních postojů může být, samotným seniorem, stáří vnímáno jako neradostné a v první řadě

---

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 299

¹² DIENSTBIER, Z. *Průvodce stárnutím aneb jak ho oddálit.*

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 30

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 309

zatěžující období lidského života.¹⁵ To jaký má společnost pohled na stáří a stárnoucí občany do značné míry dále ovlivňuje nejen kvalitu života seniorů, ale i to jaké budou vytvářeny podmínky pro jejich život, jak integrující a vstřícná bude politika státu.¹⁶ Pokud je postoj společnosti negativní, někdy až diskriminující, je cesta k pozitivnímu a kvalitnímu stáří bezesporu ztížena. Pozitivní vztah společnosti ke stáří a starým lidem představuje nejširší a nejzákladnější podmínku zvýšení participace starých lidí ve společnosti.¹⁷

2 Odchod do důchodu, důchod, důchodové pojištění

2.1 Odchod do důchodu a změna životní role

Důchod je jednoznačným signálem přechodu ze středního věku do stáří. Odchodem do důchodu se člověk stává seniorem.¹⁸ V souvislosti s odchodem do důchodu bylo zjištěno, že lidé blížící se důchodovému věku začínají mít obavy a jsou zvýšeně sebekritičtí. Většina lidí, kteří přestanou pracovat, hodnotí důchod pozitivně, může dojít i k situacím, kdy lidé mohou trpět vážnými psychologickými obtížemi, protože mají pocit, že nejsou již užiteční.¹⁹

„Odchod do důchodu je významným sociálním mezníkem, zákonitě ukončení profesní kariéry, představuje jeden z náročných přechodů raného stáří, který má i symbolický význam. Uzavírá významný a velice dlouhý úsek lidského života, který byl spojen s profesní činností a byl jí také ve značné míře definován.“²⁰

„Odchod do důchodu znamená ztrátu profesní role a s ní spojené společenské prestiže. Tato změna narušuje rovnováhu dosavadního systému všech rolí. Navíc má nová role důchodce horší sociální status a omezená privilegia. V české

---

¹⁵ KALVACH, Z., ONDERKOVÁ, A., *Stáří*.

¹⁶ KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R., aj. *Geriatric a gerontologie*

¹⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Kvalita života ve stáří*.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří*.

¹⁹ STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*

²⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří*, s. 356

*společnosti je sice obecně považováno za výhodu, když člověk nemusí pracovat a dostává důchod. Avšak tato výsada je na druhé straně spojena s celkově nižším hodnocením starších lidí, které společnost posuzuje na základě jejich aktuálního přínosu a nebere příliš v úvahu to, co dokázali a vykonali dříve.*²¹

Změny sociálních rolí, které jsou typické pro stáří, vedou ke stále větší homogenizaci a anonymizaci, ke ztrátě mnoha individuálně specifických variant. „Symbolizují ztrátu sociální prestiže a potvrzují zvýšení závislosti staršího člověka na společnosti a jiných lidech. Identitu seniorů naplňují hlavně role vztažené k rodině, které mívají značnou subjektivní hodnotu, např. role rodiče a prarodiče. Změny rolí mohou být podmíněné biologicky i sociálně. Sociálně podmíněnou ztrátou jedné z důležitých rolí dospělosti je odchod do důchodu. Starší člověk ztrácí svou individuálně charakteristickou profesní roli a stává se anonymním důchodcem. S tím mohou souviset i změny ovlivňované ekonomickými faktory, např. role vázané na členství v různých společenstvích, role zákazníka atd. Změny mnoha dalších rolí jsou podmíněny biologicky. Zcela běžnou ztrátou je ve stáří úmrtí partnera, která vnutí roli vdovy/vdovce. .“²²

„Člověk v důchodu symbolicky odchází ze společnosti do svého soukromí, v krajním případě až do izolace. Zůstávají mu jen soukromé role, pro širší společnost se stal anonymním důchodcem, jehož minulé profesní uplatnění ztratilo oficiální význam. Po odchodu do důchodu se mění a přehodnocují nejen role, ale v závislosti na tom i hodnoty a postoje. Období důchodu může být chápáno jako doba, která nemá jasně vymezený obsah a obecně platný smysl. (Individuální smysl mít samozřejmě může, ale člověk si jej musí nalézt.) Z hlediska společnosti senior splnil jeden vývojový úkol a když už ho společnost nepotřebuje, má právo rozhodovat o svém soukromém životě podle svého přání. Svoboda ranného stáří se může snadno stát zátěží, protože ji lidé neumějí využít, zvykli si, že jejich život organizován v rámci nutnosti chodit do zaměstnání a nyní se jedna časově

---

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 355

²² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 354-355

*i obsahově významná náplň všedního dne ztrácí. Děje se tak v době, kdy je možnost volby limitována (zdravotním stavem, omezenějšími schopnostmi, zafixovanými návyky i nedostatkem financí). Problém pocitu prázdnoty života v důchodu často spočívá v tom, že si lidé zvykli být manipulováni, akceptovat nějaký program a řídit se podle něj. Na dobu důchodu však společnost žádný závazný program neurčuje. Člověk si jej musí vytvořit sám, a to mnozí lidé nedovedou. Nebyli zvyklí se sami rozhodovat a ve stáří se vůbec rozhodují neradi.*²³

Odchod do důchodu má i velký vliv na manželský vztah. Zásadní změna životního stylu, která z pozice důchodce vyplývá, představuje velkou zátěž i pro manželství. S odchodem do důchodu se mění role i vztah mezi manžely. Trvalá přítomnost obou manželů je nezvyklá a mnohdy může působit jako zátěž, zejména pokud lidé nemají pro přebývajícím volný čas přijatelnou náplň. Jednou z podstatných změn je prodloužení doby, kterou člověk tráví doma ve společnosti svého partnera. Týká se to především mužů, neboť ženy jsou vytíženy především péčí o domácnost. Manželé v důchodu se musí nejprve na novou situaci adaptovat. Na druhé straně manželé tak mohou spolu příjemně trávit volný čas a mít společné zájmy, jako například cestování, chalupa, zahrada, kultura apod. Důležitý je zde čas, staří lidé se musí novým podmínkám přizpůsobit. Muži většinou ztrácejí odchodem do důchodu významnou část své identity a s ní společenskou prestiž. Mužská role bývá v domácnosti důchodců méně významná, pro muže není dostatek obecně ceněné činnosti, která by ho mohla uspokojovat a zároveň potvrdit jeho hodnotu. Ženskou identitu především vždycky spoluutvářely soukromé role v rodině a domácnosti. Ženy mnohdy mívají i větší množství společenských kontaktů a proto se jejich sociální pozice nemění v takové míře jako u mužů. Role ženy v domácnosti zůstává zachována a ve srovnání s muži mají dominantnější postavení. Mnohdy tak ženy v manželství získávají vůdčí pozici a rozhodují o většině aspektů, týkající se chodu domácnosti,

---

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 356-357

muži jsou často manipulováni do závislejší pozice, i když jim zůstávají mnohá privilegia. Stávají se objektem péče své manželky. Někdy péče manželky může učinit z manžela – důchodce pohodlného člověka, který rezignoval na většinu aktivit.²⁴ Aby se v manželství podařilo společně prožít stáří, je zapotřebí se přizpůsobit partnerovým tělesným a duševním silám.²⁵

2.2 Odchod do důchodu a fáze prožívání člověka

„Odchod do důchodu může být dobrovolný, ale stejně tak i vynucený okolnostmi, např. zdravotním stavem nebo z vůle zaměstnavatele. Odchod do důchodu může být jasným mezníkem s konkrétní časovou lokalizací, ale může mít i charakter déledobého procesu. Starší člověk může projít řadou přechodných fází, kdy akceptuje různé alternativní profesní role, které zmírňují zátěž této změny. Někteří senioři nejsou k odchodu do důchodu motivováni a snaží se udržet v zaměstnání co nejdéle nebo alespoň získat jiné pracovní místo (např. na část úvazku, v méně významném postavení atd.). Jejich motivace může být velmi rozmanitá: skutečný zájem o profesní aktivitu, potřeba udržení sociálního statusu, potřeba zachovat určitý životní styl, potřeba sociálního kontaktu a ekonomické důvody.“²⁶

Příprava a adaptace spojená s odchodem do důchodu, je ovlivněna mnoha faktory ze strany člověka. Například zda člověk odchází do důchodu ve standartním období, zda odešel dobrovolně, ale i to, zda má dostatek finančních prostředků, je zdravý a má přijatelné sociální zázemí. Adaptace na odchod do důchodu trvá určitou dobu a probíhá v těchto fázích.²⁷

a) Fáze přípravy na důchod

Hodnocení života v důchodu souvisí do určité míry s celkovým postojem ke stáří, které je obecně považováno za méně uspokojivé životní období. Tento

---

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

²⁵ GRÜN A. *Umění stárnout.*

²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 358

²⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

názor ovlivňuje očekávání stárnoucích lidí, začínajících již s určitým předstihem uvažovat o změnách, které budou s odchodem do důchodu nutně spojeny a jimž se nelze vyhnout. Ovlivňují je i jejich představy o vlastním životě životě, který nebude vázán celodenním zaměstnáním. Příprava na důchod umožňuje stárnoucím lidem zvažovat výhody různých možností daných novou pozicí. Většina lidí ví, jak by si svůj život v důchodu představovali a co pro realizaci této představy musí udělat. Jako vzor může fungovat model rodičů, známých a příbuzných, kteří již v důchodu jsou. Plánování a příprava na důchod je velmi důležitá, lidé, kteří se na důchod připravovali nejméně dva roky předem, zvládli přechod do nové životní fáze lépe a cítili se celkově spokojenější. Očekávání odchodu do důchodu bývá obvykle spojeno s ambivalentními pocity. Starší lidé se těší, že se zbaví nepříjemných povinností, těší se na klid, na možnost věnovat se různým, osobně významným činnostem. Ale také vědí, že odchodem do důchodu mnohdy ztratí sociální pozici, kontakty, pocit přínosu pro společnost, pocit pozitivní seberealizace a sebeúcty vyplývající z jejich práce apod.²⁸

b) Fáze bezprostřední reakce na změnu

„Po odchodu do důchodu se člověk nachází ve fázi přechodu, kdy opustil dosavadní styl života a nový si ještě nevytvořil. Osvobození od každodenních pracovních povinností může být spojené s pocitem uspokojení, dobré nálady ba až euforie, plné energie a plánů, leckdy ne zcela realistických. Se stejnou pravděpodobností se mohou objevit pocity vykořenění, nejistoty a obav z budoucnosti, a ztráty zafixovaných jistot. Reakce na odchod do důchodu odráží celoživotní postoj k profesní roli a hodnotu, jakou pro člověka má. V závislosti na svém očekávání mohou být lidé příjemně i méně příjemně překvapeni. Emoční reakce může reflektovat aktuální pocity, ale proces adaptace obvykle trvá delší dobu. Někteří lidé si mohou ještě po odchodu do důchodu uchovávat staré zvyklosti, přestože už nemají žádný smysl (např. vstávat stále brzy ráno). Automatické pokračování v již neúčelném stereotypu signalizuje potřebu delšího

---

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

*adaptačního období. Jiní senioři mohou naopak chápat odchod do důchodu jako dobu nekonečné dovolené, možnosti užívat volnosti a věnovat se činností, na než dříve neměli čas, a nebo nedělat téměř nic“.*²⁹

c) Fáze deziluze a postupného přizpůsobování nové životní situaci

Po odeznění prvních emočních reakcí může přijít rozčarování, s nímž nepočítali. Mnozí důchodci začínají pociťovat nudu a prázdnotu, chybí jim pravidelná činnost, sociální kontakty apod. K deziluzi dochází někdy i u seniorů, kteří se na důchod těšili a začali si intenzivně užívat svých koníčků či odpočinku. Po určité době se jich nasytí a nyní se mohou cítit zklamáni. Odpočinuli si, udělali všechno, co chtěli, a najednou nejsou tak spokojeni, jak očekávali. Teprve nyní si začínají definitivně uvědomovat, že se jejich život změnil. V této době se musí rozhodnout, jak nejlépe využít čas, který jim ještě zbývá. Je nutné, aby se pokusili najít trvalejší program, který by byl založen na realističtějších očekávání. Jeho cílem nemůže být jen zajištění trvalé osobní pohody, ale musí obsahovat také nějaké povinnosti, které by udržovaly kompetence staršího člověka na přijatelné úrovni. V této fázi lidé zkoušejí různé varianty a hledají nový životní stereotyp, který by byl zvládnutelný a zároveň uspokojivý. Někteří senioři si najdou méně náročné a časově omezené zaměstnání, které by jim umožnilo plynulejší přechod na nový styl života. Volbu takového řešení lze chápat jako přesun do fáze smlouvání, jako projev potřeby odkladu definitivního řešení: člověk ještě zkusí pracovat, ještě může být aktivně činný, ale ví už, že to nemůže být v tak vyčerpávající míře. Leckdy dochází i k různým výkyvům v prožívání, starší lidé se mohou teprve nyní začít cítit ohrožení, bezmocní a depresivní. Děje se tak zejména tehdy, když měli o svém životě v důchodu nerealistické představy. Bezradnost ze ztráty programu a pocit prázdnoty může vést až k tzv. syndromu čtyř stěn, dy se senioři uzavírají doma a nejsou motivováni k jakékoliv aktivitě či hledání nového životního programu.³⁰ Většina

---

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 367

³⁰ PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří.*

lidí se v průběhu 1-2 let přizpůsobí nové situaci a začne využívat možnosti větší vnitřní kontroly vlastního života. Aktivity seniorů jsou čím dál víc řízeny vlastním rozhodnutím a volbou.³¹

d) Fáze adaptace na životní styl důchodce a stabilizace nového stereotypu

Adaptace na novou životní situaci vede ke stabilizaci rolí a transformovaného hodnotového systému, postupně dochází i k zafixování nového životního programu. Denní respektivě týdenní program má nyní trvalejší strukturu. Člověk si vytvoří nový stereotyp, který přispívá k udržení dlouhodobější životní spokojenosti. Životní styl důchodců je ovlivněn zdravotním i ekonomickým omezením a určitou sociální izolací v rámci rodiny a sousedství. Lze jej definovat jako alternativu „málo prostředků, méně možností a mnoho času“. Stabilizuje se i změna v oblasti sociálních kontaktů, mohou se obnovovat některá přátelství, popřípadě vztahy s příbuznými. Senioři, kteří mají ještě dostatek sil, si mohou zvolit i relativně náročný a dlouhodobý cíl, který už vesměs má jen soukromý charakter: začínají něco budovat, chtějí ještě něčeho dosáhnout, než definitivně zestárnou a ztratí všechny kompetence. V tomto období je důležité směřovat k nějakému cíli, i když už většinou jde pouze o cíl soukromí.³²

2.3 Odchod do důchodu a jeho přijetí

Odchod do důchodu může ovlivnit všechny složky osobnosti, tzn. postoj k sobě samému, ale i postoj ke světu a ke společnosti. Může vést k celkovému zpoždění, ale i k rozvoji nových aktivit nebo k rozvoji člověka. Bezprostřední emotivní reakce na ukončení pracovní činnosti mohou být různé a u každého člověka individuální. Někdo může prožívat pocity smutku, prázdnoty nebo naopak pocity volnosti a euforie. Z dlouhodobého hlediska však vede odchod do důchodu k celkovému uklidnění a uvolnění. Odchod do důchodu a celkové změny, které jsou s ním spojovány, se projevují i v oblasti psychických potřeb, ty

---

³¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

³² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

mohou být ovlivněny různým způsobem.³³ Uspokojování lidských potřeb je ovlivněno také individuální zkušeností, ale i společností. Vliv společnosti se projevuje v tom, že lidem vtiskuje vzorce uspokojování potřeb, ale i v tom, že některé potřeby potlačuje, jiné zdůrazňuje, a také přispívá k vytváření zcela nových, specifických potřeb nebo uspokojení.³⁴

a) Potřeba stimulace

Odchodem do důchodu se u člověka velmi změní jeho zafixovaná struktura denního režimu. S příchodem nového režimu je důležité, aby měl člověk dostatek smysluplných aktivit, které by mu nahradily jeho čas, který byl vyplněn zaměstnáním. Nový režim, který člověka jako důchodce čeká, může být pro něj stereotypně chudým. Důchodce má mnoho volného času, mnohdy ničím nenaplněného a může s ním nakládat jak chce. Pokud však volný čas nedokáže vyplnit přijatelnou činností, bude jej zatěžovat nuda, pocity zbytečnosti a chybění životního smyslu. Na druhé straně se odchodem do důchodu snižuje zátěž vyplývající z nadměrné stimulace i nepříjemných podnětů, které sebou přinášela pracovní činnost. Starší člověk v důchodu si tak může určovat sám míru stimulace, která pro něj bude přijatelná a bude se tak cítit ve větší pohodě.³⁵

b) Potřeba orientace a adaptace

Lidé v důchodu se musí s novou situací nejprve vyrovnat a najít si jiný způsob života, který by byl pro ně zvládnutelný a zároveň by jim přinášel nějaké uspokojení. Člověk v důchodu se tak musí učit novým adaptačním strategiím, které potřebuje ke zvládnutí tak velké změny jako je důchod. Senioři se obvykle více zaměřují na rodinu a na činnosti, které by jim mohly být nějak prospěšné. Prostřednictvím rodiny a činností si zároveň potvrzují svou potřebnost, rodina jejich práci, popřípadě jejich pomoc potřebuje. V důchodu se mění u člověka

---

³³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

³⁴ NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*

³⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

postoj k různým činnostem a situacím, jejich význam je jiný, než býval dříve. Pro seniora mají velkou hodnotu obecně méně podstatné události. Již dříve nevýznamné události se jim mohou nyní jevit jako velmi důležité. Senior, který je v důchodu, už nevyužívá všechny své schopnosti a dovednosti jako dříve, a proto některé z nich mohou postupně upadat. Po určité době může senior ztrácet i některé pracovní návyky, v důsledku toho se zvyšuje riziko stagnace osobnosti.³⁶

c) Potřeba aktivity

Ve stáří tvůrčích pracovních hodnot ubývá a člověk může mít pocit, že již není užitečný. Se stářím člověku síly ubývají, je zklamán, že již nedokáže pracovat jako dřív. Důležité je přijmout tuto situaci a hledat to, co ještě člověk dokáže udělat ve svůj prospěch a také dovolit sám sobě provádět činnosti v delším časovém rozmezí. Důležité je mít radost, že i malé úspěchy jsou prospěšné.³⁷

Práce naplňuje ve značné míře potřebu smysluplné aktivity. Důležité je i nadále udržení určité úrovně nějaké činnosti i v důchodovém věku, mnohdy je, ale obtížnější najít takové aktivity, které by pro seniora mohly mít nějaký smysl. Určitou roli zde hraje větší unavitelnost, člověk má méně tělesných sil a sklon k pohodlnosti. Význam zde hraje i postoj společnosti, která už od seniorů nic neočekává a nevyžaduje, popřípadě jejich snahu o nějakou činnost dokonce odmítá, či zesměšňuje. Proto senioři mnohdy zůstávají aktivní ve své v domácnosti, event. v domácnosti dospělých dětí. Někdy se začnou věnovat i různým zájmovým nebo veřejně prospěšným činnostem.³⁸

d) Potřeba sociálního kontaktu

Člověk, který je v důchodu, se obvykle stýká s menším počtem lidí než dříve, když chodil do zaměstnání. Nejčastěji se stýká s členy rodiny, přáteli, pokud nějaké má a lidmi z jeho sousedství. Odchod do důchodu tak může zvyšovat riziko sociální izolace, zejména u lidí, kteří žijí osaměle.³⁹

---

³⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

³⁷ KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

e) Potřeba citové jistoty a bezpečí

Se ztrátou profesní role, člověk ztrácí zároveň i pozici ve společnosti, zůstává mu jen zázemí uvnitř malých sociálních skupin, především v rodině či u přátel. Pro seniora je velmi důležitá potřeba někam patřit a být akceptován. Role důchodce je jednoznačně rolí starého člověka, a proto posiluje různé obavy, spojené s představou negativních důsledků pokračujícího stárnutí (např. strach z nemocí, z izolace a chudoby). V důchodu se mění i ekonomická situace člověka, ta může vyvolávat ztrach z budoucích výdajů. Mnohdy senior musí více šetřit, vzdávat se některých požitků, které jsou vázány na peníze. Ekonomická situace mu nedovoluje dopřávat si totéž co dříve, mnohdy se objevují i další typické výdaje spojené se stářím člověka. Například náklady na léky, dietní potraviny, pomoc v domácnosti apod. Lidé v důchodu, proto mohou citlivěji prožívat zhoršení své pozice.⁴⁰

f) Potřeba seberealizace

„Profesní role je jednou z významných možností seberealizace. Člověk se může hodnotit podle své práce, podle jejího přínosu pro společnost, který potvrzuje jeho osobní hodnotu. Práce, event. sociální pozice, jež z ní nějak vyplývá, představuje důležitou součást identity. Člověk, který ztratil profesní roli, se může cítit zbytečný a méněcenný. Ztráta profesní role může fungovat jako osobní znehodnocení, může vést k pocitům bezvýznamnosti a druhořadosti. Důchodce je postaven do situace, kdy musí hledat nový způsob seberealizace a sebepotvrzení, což může být spojeno s nutností změnit i některé postoje a hodnotovou hierarchii. Je třeba se zaměřit na jiné hodnoty, než je výkon a jeho společenská prezentace.“⁴¹

---

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II, Dětství, dospělost a stáří.*, s. 366

2.4 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici. Již za první Československé republiky, byly přijaty právní předpisy, které se týkaly všech osob činných v zaměstnaneckých vztazích. Účast na důchodovém pojištění se týká prakticky všech ekonomicky aktivních osob.⁴²

Základním hmotně právním předpisem, který upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu, je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996.⁴³

Nově od 1. ledna 2010 dochází k významným změnám v oblasti důchodového pojištění. Jedná se především o úpravu důchodového věku, potřebné doby pojištění či koncepce invalidity. Mění se tedy základní podmínky nároku na dávky i parametry pro výpočet jejich výše. Do právního řádu je přináší zákon č. 306/2008 Sb., který mění stávající zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., v platném znění.⁴⁴

2.5 Základní principy důchodového pojištění

Důchodové pojištění má dlouholetou tradici, týká se prakticky všech ekonomicky aktivních osob. Důchodové pojištění je založené na několika základních principech.⁴⁵

a) účast na důchodovém pojištění, se týká všech ekonomicky aktivních osob, podrobné informace jsou v zákoně 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění.⁴⁶

b) princip jednotné úpravy, jednotlivé skupiny pojištěnců, (tj. zaměstnanci v pracovním poměru, osoby ve služebním poměru, osoby samostatně výdělečně

---

⁴² PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik.*

⁴³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Důchodové pojištění.*

⁴⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1. ledna 2010*

⁴⁵ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik.*

⁴⁶ Tamtéž

činné, členové družstev a ostatní skupiny pojištěnců) platí jednotné zásady nároky a výpočet důchodu.⁴⁷

c) povinná účast, na důchodovém pojištění při splnění zákonem stanovených podmínek.⁴⁸

d) obligatornost dávek, tj. při splnění stanovených podmínek vzniká na důchod z důchodového pojištění právní nárok.⁴⁹

e) zajištění soudní ochrany, „*neboť ve věcech důchodového pojištění se uplatňuje soudní přezkoumávání rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení a ostatních plátců důchodů, která se týkají důchodů z důchodového pojištění a to v rámci správního soudnictví; v první instanci je přitom příslušný krajský soud.*“⁵⁰

f) důchody jsou garantovány státem, neboť výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu⁵¹

g) stanovené pojistné, platí se na důchodové pojištění, za zaměstnance odvádí pojistné na důchodovém pojištění měsíčně jeho zaměstnavatel a osoba samostatně výdělečně činná platí toto pojistné sama, a to formou měsíčních záloh a ročního zúčtování.⁵²

h) princip solidarity, je především pro pojištěnce s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy. Princip v praxi stanoví výše důchodů. Dále se v důchodovém pojištění uplatňuje solidarita osob ekonomicky aktivních s osobami, které pobírají důchody, neboť vybrané pojistné na důchodové pojištění slouží k úhradě vyplácených důchodů.⁵³

---

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*, s. 11

⁴⁹ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*.

⁵⁰ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*, s. 12.

⁵¹ Tamtéž,

⁵² Tamtéž,

⁵³ Tamtéž

i) **okruh náhradních dob pojištění**, tj. dob, za které pojištěnec neplatí pojistné na důchodové pojištění, a přesto se mu tyto doby započítávají do důchodového pojištění.⁵⁴

j) **princip dynamičnosti**, „*ta se projevuje především v aktualizaci hodnoty příjmů pojištěnců při výpočtu důchodů prostřednictvím koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu, tím, že nejsou stanoveny omezující hranice výše důchodů, stanovením pravidel pro zvyšování hranic redukce u osobního vyměřovacího základu a stanovením pravidel pro zvyšování vyplácených důchodů.*“⁵⁵

2.6 Starobní důchod

„*Starobní důchod představuje základní dávku důchodového pojištění. Nárok na starobní důchod je vázán především na dosažení stanoveného věku a jeho účelem je zabezpečit pojištěnce v období, kdy vzhledem k věku je zpravidla ukončována výdělečná činnost.*“⁵⁶ „*Starobním důchodem lidé většinou myslí řádný starobní důchod. Tímto pojmem označujeme takový starobní důchod, na který vzniká nárok dosažením zákonem požadovaného důchodového věku a získáním potřebné doby pojištění.*“⁵⁷

Důchodový věk

Důchodový věk patří mezi nejvýznamnější prvky důchodového pojištění. Důchodový věk není v zákoně důchodového pojištění stanoven jednotně, nýbrž je diferencován podle několika hledisek.⁵⁸ „*Důchodový věk je diferenciován podle toho, zda se jedná o muže nebo o ženu. Důchodový věk je u mužů 60 let, u žen od 53 do 57 let podle počtu vychovaných dětí. Ten se týká pouze těch pojištěnců,*

---

⁵⁴ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik.*

⁵⁵ Tamtéž, s. 12

⁵⁶ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik.*, s. 60

⁵⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Příručka budoucího důchodce v roce 2009.*s.2.

⁵⁸ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik.*

kteří daného věku dosáhli do 31. prosince 1995. Od té doby se věková hranice pro odchod do důchodu pravidelně zvyšuje – u mužů o dva kalendářní měsíce a u žen o čtyři kalendářní měsíce za každý započatý rok po 31. prosinci 1995. A to tak, aby po 31. prosinci 2012 byl důchodový věk u mužů 63 let a u žen od 59 až 63 let, opět podle počtu vychovaných dětí.“⁵⁹ (viz příloha, č.3) „Nově od 1. ledna 2010 dochází nadále k postupnému navyšování důchodového věku až do cílové hranice 62–65 let. Podrobně je důchodový věk uveden v následující tabulce.“⁶⁰ (viz příloha, č. 1)

Z hlediska podmínek nároku na starobní důchod, které se týkají důchodového věku se rozlišují dva druhy starobního důchodu:

- a) **obecný starobní důchod**, na který vzniká nárok nejdříve před dosažením důchodového věku,
- b) **předčasný starobní důchod**, na který vzniká nárok již před dosažením důchodového věku.⁶¹

Doba pojištění

Doba pojištění však není jen doba, kdy člověk pracuje a hradí si pojištění. Ze zákona existují tzv. náhradní doby pojištění, které se buď v plném, nebo částečném rozsahu hodnotí pro výši důchodu.⁶²

Náhradní doba pojištění je, zjednodušeně řečeno období života, kdy například lidé studují, vychovávají děti, jsou nezaměstnaní či nemocní. I když se za tyto doby neodvádí žádné pojistné, přesto se započítávají do potřebných let pojištění pro důchod.⁶³ „Potřebná doba pojištění se zjišťuje v období od skončení povinné školní docházky do dne, od něhož se přiznává starobní důchod.“⁶⁴

---

⁵⁹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Příručka budoucího důchodce v roce 2009*.s.2.

⁶⁰ Tamtéž,s.2

⁶¹ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*,

⁶² ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Příručka budoucího důchodce v roce 2009*.

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*,.s.60.

2.7 Podmínky nároku na starobní důchod

„Podmínky nároku na starobní důchod se liší podle druhu a typu starobního důchodu. Vždy je však třeba splnit podmínku potřebné doby pojištění a dosáhnout příslušného věku, stanoveného v zákoně o důchodovém pojištění.“⁶⁵

Podmínky nároku na obecný starobní důchod

Podmínky nároku na obecný starobní důchod jsou upraveny v § 29 v zákoně o důchodovém pojištění. Ustanovení § 29 uvádí, že pojištěnec musí pro získání důchodového pojištění dosáhnout důchodového věku a získat alespoň 25 let doby pojištění. Se změnou zákona, se nyní potřebná doba pojištění postupně prodlužuje až na 35 let. Pro zjištění minimální doby pojištění u konkrétního pojištěnce je rozhodující, ve kterém kalendářním roce dosahuje důchodového věku.⁶⁶ (viz příloha č. 2) Podle dosavadní právní úpravy bylo třeba k získání starobního důchodu třeba dosáhnout věku 65 let a potřebné doby pojištění alespoň 15 let. Nově dochází k postupnému navýšení potřebného věku i doby pojištění v závislosti na kalendářním roce dosažení důchodového věku. Potřebný věk navíc přestává být pro všechny jednotný-jeho výše se nově odvozuje od důchodového věku muže stejného data narození, ke kterému se vždy přičítá 5 let.⁶⁷ (viz příloha č. 4)

Podmínky nároku na předčasný starobní důchod

Podmínky nároku na předčasný starobní důchod, které jsou upraveny podle § 31 zákona o důchodovém pojištění, se od roku 2010 nic nezměnilo. Pojištěnec může požádat o přiznání této dávky až 3 roky před dovršením důchodového věku a jestliže splnil potřebnou dobu pojištění.⁶⁸

---

⁶⁵ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*, s.60

⁶⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1.ledna 2010*.

⁶⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1.ledna 2010*, s. 2.

⁶⁸ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*.

II Praktická část

1 Cíl Práce

Cílem bakalářské práce je zjistit s jakými očekáváními lidé ve Volyni vstupovali do starobního důchodu.

Dílčím cílem bakalářské práce je zjistit, jak byla jejich očekávání ve starobním důchodu naplněna.

1.1 Operacionalizace pojmů

Město Volyně

Město Volyně, se nachází v okrese Strakonice, v Jihočeském kraji. Žije zde celkem cca 3 tisíce obyvatel. Město je obcí s pověřeným obecním úřadem pro další obce a obcí s rozšířenou působností.

Očekávání

Pro účely této práce se očekávání týká následujících oblastí: sociální vztahy, trávení volného času, finanční situace, změna sociální role, zdraví a životní styl.

Starobní důchod

Poskytovaný ze systému důchodového pojištění, někdy označován jako „státní systém“, neboť je financován ze státních finančních prostředků, k jeho nároku je potřeba splnit určité podmínky, stanovené v zákoně o důchodovém pojištění.⁶⁹

Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní výzkum, není hypotéza stanovena.

---

⁶⁹ VOŘÍŠEK, V. *Pomýšlíte na důchod?*

2 Metodika

2.1 Metody a techniky sběru dat

V rámci kvalitativního výzkumu byla použita metoda dotazování. Jako technika sběru dat byl zvolen polořízený rozhovor, který obsahoval sedmnáct otázek. V rozhovoru byly použity otázky uzavřené a otevřené, které dávají respondentovi velkou možnost volné odpovědi. Předem jsem měla zvolené tři okruhy témat, ke kterým jsem měla vypracované otázky (viz příloha č.5). Na počátku rozhovoru byly položeny i otázky identifikační, které slouží k bližšímu poznání výzkumného vzorku, jejich vyplnění má pouze doplňující, informační význam. Mezi identifikační otázky jsem dále zařadila otázku, týkající se povolání a vzdělání před odchodem do důchodu. S ohledem na mnou zvolené téma bakalářské práce jsem se rozhodla pro techniku polořízeného rozhovoru. Ten umožnil individuální a osobní přístup a zároveň možnost vysvětlit a upřesnit případné nejasnosti rozhovoru. Smyslem a cílem polořízeného rozhovoru s respondenty bylo získat především informace s jakými očekáváními vstupovali do starobního důchodu a jak se jim tato očekávání splnila.

2.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Základní soubor tvoří senioři ve Volyni. Výběrový soubor tvoří náhodně oslovení senioři, tj. jedinci ve starobním důchodu žijící ve Volyni. Kritériem pro výběr respondentů byl věk 60-70 let, přiznání starobního důchodu, trvalý pobyt ve Volyni, senior žije v přirozeném domácím prostředí a souhlas s výzkumem. Výběrový zkoumaný soubor tvoří tedy celkem 10 seniorů , z toho 5 mužů ve věku 65 let, 68 let, 68 let, 69 let a 70 let) a 5 žen (ve věku 61 let, 62 let, 62 let, 67 let a 68 let). Všichni oslovení respondenti byli zvoleni na základě jejich zájmu a souhlasu s cílem výzkumu mé bakalářské práce.

2.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl prováděn v jihočeském městě Volyně v měsíci březnu roku 2010. Před realizací výzkumu bakalářské práce jsem náhodně oslovila několik

seniorů, žijících ve Volyni, představila se a vysvětlila jim svůj cíl bakalářské práce a poté jsem vybrala z oslovených seniorů celkem 5 mužů a 5 žen, tak aby splňovali kritéria důležitá pro výzkum. Jedním z kritérií byl rozhodující věk seniora (60 – 70 let) a další kritérium bylo, že senior žije v domácím prostředí a ve městě Volyně. Rozhovory s respondenty byly provedeny po předchozí domluvě v jejich domácím prostředí. Rozhovory s respondenty trvaly přibližně okolo 1 hodiny. Záleželo na tom, jak byl respondent sdílný. Některý z respondentů byl více vstřícnější odpovídat na otázky, jiný nechtěl moc své odpovědi rozvádět.

3 Výsledky výzkumu

Prostřednictvím rozhovorů byly zjištěny následující informace. Pro zachování anonymity budu uvádět ženy a muže, pod jednotlivými čísly. Jednotlivé rozhovory jsou vyhodnoceny podle třech okruhů uvedených v položeném rozhovoru.(viz příloha č.5).

Respondentka č. 1

Respondentka č.1, je vdaná, ve věku 61 let, bývalým povoláním vychovatelka v dětském domově, s dosaženým středoškolským vzděláním (gymnázium).

Odchod do důchodu: Seniorka č.1, má dvě dcery, do důchodu odcházela v 58 letech, tedy ve stanovené době. Před odchodem do starobního důchodu pracovala jako kmenová vychovatelka. Ukončení pracovních vztahů pro ni bylo lehké, neboť práce s dětmi v dětském domově pro ni byla psychicky náročná a vysilující.

Očekávání: Na odchod do důchodu se žena č.1 těšila, z důvodu odpočinku, neboť práce v dětském domově, jak uvedla byla náročná. Těšila se, že bude mít více volného času, jak pro sebe tak i rodinu, více času na své zájmy a vnučata. Představa o odchodu do důchodu pro ni byla přirozená, neboť se na důchod těšila. Její představy o odchodu do důchodu, jak žena vypověděla byly: „klid a dostatek odpočinku“. Na otázku, zda-li se musela něčeho vzdát při odchodu do důchodu, odpověděla: „ne“.

Život v důchodu: Respondentka č.1, se splnila všechna její očekávání. Cituji ženu č. 1: „mám dostatek volného času, na své vnoučata, zahradničení, čtení a přátele. Mohu být více se svými vnoučaty, na které jsem předtím neměla tolik času“. Žena č. 1 dále uvedla, že se jí život, nijak podstatně nezměnil, pouze si stěžovala, že má méně peněz, než když pracovala, ale tomu svůj život přizpůsobila, důležité co řekla, „hlavně, že jsme s manželem oba dva zdraví“, „důchodu si užívám, mám čas na své zájmy, s manželem jezdíme na výlety akorát si už tolik nedopřávám nákup oblečení, jako dříve, když jsem pracovala“. Žena č. 1 udržuje i nadále kontakty s lidmi ze svého zaměstnání, „s některými kolegyněmi se vídám pravidelně“. I když jsem v důchodu, přijdu si stále potřebná, například tím, že „mohu dceři pomáhat s hlídáním vnoučat“. Na poslední otázku rozhovoru žena č.1 uvedla, že kdyby si sama mohla zvolit odchod do důchodu bylo by to tak o pět let dříve.

Respondentka č. 2

Respondentka č. 2, je rozvedená 62 letá žena, před odchodem do důchodu pracovala jako účetní v malé firmě. Vystudovala střední školu s maturitou.

Odchod do důchodu: Žena č. 2, vstupovala do důchodu v 58 letech ve standartní době. Má dvě děti. Těsně před odchodem pracovala jako účetní. Do důchodu šla proto, že podnik snižoval stavy, „byla jsem ráda, že mohu jít do důchodu, že mě podnik nepropustí, neboť už bych hůře hledala jiné zaměstnání“.

Očekávání: Žena č. 2, vstupovala do důchodu v 58 letech, a na odchod do důchodu se těšila. „budu mít více času na svoji maminku, která je na tom špatně s chůzí, budu se o ni moci starat, stejně to v práci už to nebylo takové, kvůli snižování stavů.“ Na odchod do důchodu se respondentka č. 2 moc těšila, nejtěžší, jak uvedla pro ni bylo, „zpřetrhat“ zažité vztahy s kolegy a to, že už najednou nejsem k užitku“. Ale na druhé straně se těšila, že už nebude muset chodit do práce a vstávat každý den brzy ráno, bude mít i více času pro sebe, ale i své blízké. „Budu moci být se svoji maminkou a pečovat o ní, ona tak nebude muset do domova důchodců“. Tím se vyřešila, i naše situace. Seniorka č. 2 vstupovala do důchodu s tím, že bude mít více volného času i pro sebe. Ale

jak uvedla, „tolik času jsem tak úplně neměla, neboť péče o maminku mi zabrala hodně času“. Zpětně dodala: „když jsem chodila do zaměstnání, měla jsem určitý režim a uměla si vše líp přes den rozdělit“. S odchodem do důchodu uvedla, že se snad ničeho vzdávat nemusela, snad jen kolegové z práce ji v prvních měsících života v důchodu hodně chyběli.

Život v důchodu: Z odpovědí respondentky č.2 vyplynulo, že se její očekávání se vstupem do důchodu splnila, důchod si užívá podle svých představ. V důchodu si přijde užitečná „Posloužila jsem mamince a dětem, dceři a synovy pomáhám s vnoučaty.“ Život se respondentce prý úplně změnil. „Potkávám méně lidí, než když jsem pracovala“. Respondentce chybí kontakt s lidmi ze zaměstnání, na které byla zvyklá. Ale není to, jako když s nimi trávila pracovní dobu. Ale říká: „Teď mám čas i na sebe, čtení a pečení. Sice mám míň peněz, ale už toho tolika nepotřebuji a něco málo i ušetřím“. Na otázku jestli si vše může dopřát odpověděla: „Starší člověk už tohle tolik neřeší, takže si koupím na co mám a co potřebuji, ale já už toho moc nepotřebuji.“ Respondentka č.2 dále uvedla, že si chodí přivydělávat úklidem domácnosti k jedné rodině. „Pěněž za to moc není, ale ty jsou za moji práci vděční a já si tak přijdu potřebná a mám z toho dobrý pocit“. Seniorka uvedla, že by do penze šla i dříve, cituji: „klidně v 45 letech, ale měla bych pak malý důchod, tak v 50 letech by to bylo lepší.“

Respondentka č. 3

Respondentka č. 3 je vdaná, ve věku 67 let, má dvě děti, pracovala před vstupem do důchodu jako sekretářka v nejmenované firmě. Vystudovala, střední školu.

Odchod do důchodu: Respondentka č. 3 odešla do důchodu v 58 letech, tedy ne ve standartní době. Před odchodem do důchodu pracovala jako sekretářka a účetní v nejmenované firmě. Uvádí, že ukončení práce byla pro ni určitá úleva.

Očekávání: Respondentka č. 3 se na odchod do důchodu těšila. Těšila se především na volný čas, že se bude moci věnovat vnoučatům a svým zájmům, jako je čtení, zahradničení na chatě. Vstup do důchodu pro ni byl úlevou, ale na druhé straně se bála pocitu stárnutí a nedostatku volného času, ale do penze se jinak moc těšila. Nejtěžší pro ni před odchodem do důchodu bylo přerušit vztahy

s kolektivem ve firmě a připravit se tak na nárůst volného času. Žena č. 3 uvedla, že se musela vzdát určitých výhod, které ji zaměstnavatel poskytoval, ale to že nebyl zase až takový problém.

Život v důchodu: Respondentka č. 3 uvedla, že se jí do jisté míry všechna očekávání splnila, ovšem zdravotní problémy s přibývajícím věkem jí nedovolily splnit si všechny představy, a to cestování a turistiku. Respondentka č. 3 uvedla, že se jí život s odchodem do důchodu změnil. Ze začátku penze měla problém s využitím volného času. Posléze začala mít zdravotní problémy, finanční možnosti jsou omezené, důchod není tak velký jak by si žena č. 3 představovala. Mnoho financí dává za léky (seniorka má cukrovku a vysoký krevní tlak). Důchod si ale užívá, akorát vlivem nemoci si nemůže dopřávat sladké věci, které dříve měla moc ráda. S některými lidmi ze zaměstnání se občas schází, ale není to pravidelné. „Užitečná si přijdu tím, že mohu dětem občas vypomoci s hlídáním dětí, a že jsme s manželem soběstačný.“ Odchod do důchodu byl pro ženu č. 3, jak uvedla v přijatelné době.

Respondentka č. 4

Respondentka č. 4, je 68 letá, vdaná. Před odchodem do důchodu pracovala jako pojišťovací úřednice, její dosažené vzdělání je středoškolské.

Odchod do důchodu: Respondentka č.4, odcházela do důchodu v 57 letech, tedy ve standartní době, má jednoho syna. Před odchodem do důchodu pracovala v pojišťovně. Seniorka uvedla, že s ukončení zaměstnání, měla uvolňující pocity, že se zbavila stresu a zodpovědnosti, kterou měla v práci.

Očekávání: Respondentka č. 4 se na odchod do důchodu těšila, neboť se v práci velmi stresovala a nestíhala, tak nové postupy a trendy v oblasti pojišťovnictví. Nejtěžší při odchodu do důchodu pro seniorku č. 4 bylo, zvyknout si na nový režim dne. Na to, že nemusí o ničem rozhodovat, jako v zaměstnání. Její představa o odchodu do důchodu byla, mít více volného času, a více se věnovat rodině, vnoučatům a svým zájmům. Respondentka č. 4 si také myslela, že mít více času na sebe, ale jak uvedla: „nebyla to pravda, neboť jsem hodně synovi pomáhala s hlídáním vnoučat a najednou času nebylo tolik, kolik jsem si

představovala.“ Na otázku zda se musela něčeho vzdát odpověděla: „ne, nic čeho bych se musela vzdát mi nenapadá.“

Život v důchodu: Respondentka č. 4 uvedla, že se jí její očekávání splnila. Čas, který dříve trávila v zaměstnání, vyplnila péčí o rodinu a svými zájmy, jako je čtení, zahradničení a s manželem ráda chodí na procházky. Život se paní č.4 změnil, může více času věnovat rodině a koníčkům, na které kvůli zaměstnání neměla dostatek času. Důchod si užívá, odpověděla: „I když už člověk v sobě nemá tolik energie jako dříve, tak jsem spokojená.“ V životě si nic neodepírá, v současné době říká: „starý člověk k životu už moc nepotřebuje, takže si myslím, že mi nic nechybí.“ S lidmi ze svého zaměstnání se moc nevidá, neboť většina jich do zaměstnání dojížděli a nebyli zdejší. Paní č.4 si přijde stále potřebná, tím že synovi můžeme s manželem pomoci s hlídáním vnoučat a občas mu pomoci i po finanční stránce. Respondentka č. 4 dále uvedla, že odchod do důchodu byl „akorát, kdybych šla dříve, měla bych chuť někde něco dělat, ale když člověk pozná, že už moc nestačí, tak raději přenechá místa mladým.“

Respondentka č. 5

Respondentka č. 5, ve věku 62 let, je vdaná, pracovala před odchodem do důchodu v zemědělství jako dělnice v rostlinné výrobě. Vyučila se švadlenou.

Odchod do důchodu: Respondentka č. 5 vstupovala do penze v 58 letech, má 2 odrostlé děti, do důchodu odešla ráda a ve standartní době.

Očekávání: Respondentka č. 5 se na důchod moc těšila, neboť práce dělnice v rostlinné výrobě byla těžká a vyčerpávající, žena pracovala převážně po celý rok venku za každého počasí. Odchodem do starobního důchodu se jí ulevilo, ze zaměstnání jí nic nechybí. Představa ženy č. 5 o odchodu do důchodu byla, že si odpočine, neboť práce jak zmínila byla náročná, bude více doma a víc navštěvovat vnoučata, bude mít více času na své zájmy-čtení, pletení. Při odchodu do důchodu se respondentka č. 5 nemusela ničeho vzdát.

Život v důchodu: Očekávání respondentky č. 5 se splnila, najednou měla hodně volného času a nevěděla jak si ho zorganizovat, aby stihla vše co chce. Život seniorky se odchodem do důchodu změnil najednou měla hodně volného času,

a někdy nevěděla jak ho využít, neboť na vnoučata, na která se moc těšila, že s nimi bude trávit čas, žijí daleko. Respondentka č. 5 uvedla, že si důchodu, jinak užívá, uvedla: „jsem relativně s manželem zdravá a to je důležité.“ Po finanční stránce je na tom s manželem dobře, na výši důchodu si nestěžuje. S některými lidmi, se vídá občas, hlavně s její kamarádkou z práce se setkávají pravidelně. Seniorka si přijde potřebná tím, že může občas a moc ráda pomoci dětem, když potřebují. „Obě děti žijí daleko, tak si s mužem žijeme sami pro sebe.“ Jak odpověděla respondentka: „do důchodu bych šla asi dřív než teď, lidi jdou do důchodu zničení, obzvlášť pracující.“

Respondent č. 1

Respondent č. 1, ve věku 65 let, ženatý, před odchodem do důchodu pracoval jako traktorista v zemědělství. Vyučen zedníkem.

Odchod do důchodu: Respondent č. 1 odešel do důchodu v 59 letech, odchod do starobního důchodu nebyl ve standartní době. Odešel dříve z důvodu těžké nemoci. Jeho povolání před odchodem do důchodu byl traktorista. Na otázku Jaké to pro vás bylo ukončit pracovní vztahy? Odpověděl: „V sezóně chodím pořád vypomáhat, jako traktorista, takže pořád pracuji.“

Očekávání: Respondent č. 1 se na odchod do důchodu těšil, „musel jsem jít dřív, protože jsem měl těžké onemocnění, ze kterého jsem se dlouho dostával.“ Odchod do důchodu byl pro pana č. 1 těžký, řekl „radši bych chodil do práce a byl zdravěj než lítal po nemocnicích.“ Nejtěžší pro pana č. 1 bylo vyrovnat se svým zdravotním stavem. Jeho představa o důchodu byla, že bude více doma, bude víc se svoji ženou a chtěl by pomáhat v práci, jezdit s traktorem pokud mu to zdraví dovolí. Jeho očekávání bylo: „když nebudu chtít nic dělat, tak nic dělat nemusím.“ Odchodem do důchodu se pan č. 1 ani ničeho vzdávat nemusel, řekl: „musel jsem se vzdát akorát kouření a to kvůli té nemoci.“

Život v důchodu: Očekávání se respondentovi č. 1 splnila, „tak nějak vše vyšlo, se zdravím je to lepší, když v práci chtějí abych jim pomohl, tak jdu, jsem rád.“ Život se panu č.1 jak popisuje nijak nezměnil, „teď jsem se ženou více doma. Po finanční stránce si nestěžuje, „naše příjmy nám se ženou stačí.“ Zda si důchod

respondent č. 1 užívá, odpověděl: „jo, asi jo, je to těžký, člověk už nemá tolika elánu co ve třiceti, někam jezdit, užívat si.“ „S dopříváním v důchodu je to stejný, jako když jsem chodil do práce, i když si občas přivydělávám, cestu kolem světa si koupit nemohu.“ S lidmi ze svého zaměstnání se pan č. 1 potkává. Senior č. 1 si stále přijde potřebný, rád chodí do práce, něco doma opraví na co stačí, a kdy by měl člověk odcházet do důchodu pan č. 1, tak říká: „je to těžký, říci kdy by měl jít člověk do důchodu, záleží na tom, jakou práci kdo dělá, dělníci dřívě a poslanci a ti co dělají rukama dýl.“

Respondent č. 2

Respondent č.2, ve věku 69 let, ženatý, pracoval před odchodem do důchodu jako revizní technik, vystudoval střední průmyslovou školu.

Odchod do důchodu: Do starobního důchodu odešel v 61 letech, tedy ve standartní době. Před odchodem do penze pracoval jako revizní technik v nejmenované firmě. Pan č. 2 uvedl: „s ukončením pracovních vztahů po 30 letech to byl divný pocit, ale pocit jisté úlevy a odpočinku, zároveň jsem si těžko zvykal na změnu zažitého stereotypu.“

Očekávání: Respondent č. 2 řekl, že se těšil na odchod do důchodu, „těšil jsem se na volný čas a na uskutečnění svých plánů a na rekreaci s manželkou do zahraničí.“ Odchod do důchodu jak vypověděl pan č. 2 pro něj nebyl ale vůbec snadný, těžko se loučil s pracovním kolektivem, práce pro něj byla koníčkem. „pracoval, jsem s chlapama 30 let.“ Avšak díky vedlejším pracovním činnostem, pan č.2 neměl problém s využíváním volného času v důchodu. Představoval si, že v důchodu bude mít více volného času zejména na rodinu a svoji ženu. Jeho představy o odchodu do důchodu, jak vypověděl, byly rozporuplné „ale určitě převládala představa klidu a pohody.“ S odchodem do důchodu se prý ničeho vzdávat nemusel, jediné co se mu prý snížili byly peníze.

Život v důchodu: Z rozhovoru respondenta č. 2, vyplynulo, že se mu jeho představy s kterými vstupoval do penze naplnily. „Představa klidu a pohodlí se rychle vytratila, protože jsem jako revizní technik, začal přijímat další neformální zakázky a jsem stále pracovní vyčerpán, ale nakonec mi to vyhovuje.“ Dále

respondent č. 2 uvedl, že má ale i zároveň dost času na rodinu a své koníčky. „co se týče práce mám ji stále dost, ale je to můj koníček, aspoň si tak přilepšuji k rodinnému rozpočtu.“ Dále uvedl respondent č. 2, že jeho představy o důchodě byly více z idealizované, ale i tak je se svým životem spokojený. V důchodu je spokojený, postěžoval si trochu na zdravotní problémy, hned odpověděl „ty má ale každý“. S kolegy z práce se vídá, občas je navštěvuje, když potřebuje pomoc, při svých neformálních zakázkách. Užitečný si přijde stále, a to ním, že se může stále věnovat své práci, která je jeho koníčkem a rodině a vnoučatům. Respondent č. 2 řekl: „snažím se být aktivní a žádným pocitem zbytečnosti netrpím“. Věk ve kterém odcházel pan č. 2 do důchodu mu vyhovoval.

Respondent č. 3

Respondent č. 3, ve věku 68 let, vdovec, pracoval před odchodem do důchodu jako dělník-zámečnický v soukromé firmě. Respondent č. 3 má výuční list v oboru zámečnický.

Odchod do důchodu: Respondent č. 3, odešel do starobního důchodu v 61 letech, tedy ve standardní době, před odchodem do penze pracoval, jako dělník-zámečnický. Pracovní vztahy ještě úplně neukončil, občas si chodí přivydělávat.

Očekávání: Na odchod do důchodu se těšil, ale uvedl, že se ho i trochu obával. Jeho obava byla z toho, že bude doma celý den sám. Odchodem do důchodu zvolnil pan č. 3 své pracovní tempo, představoval si, že si aspoň doma trochu poopraví dům a odpočine. Vzdávat se odchodem do penze ničeho nemusel, „peněz mám dost a co já sám potřebuji“.

Život v důchodu: Očekávání se respondentovi č. 3 vyplnila. Jeho život se prý změnil s odchodem do důchodu, „nejprve jsem si musel zvyknout na nový režim a samotu, ale s opravami okolo domu, jsem volný čas vyplnil“. Po roce a půl, jak uvedl respondent č. 3 se domluvil s majitelem v bývalé firmě, kde pracoval a do zámečnické dílny dochází na brigády a když je třeba. Na otázku, zda si užívá důchod tak, jak si představoval odpověděl: „ano, když je možnost jdu do práce, aspoň přijdu mezi lidi, jsem rád, že mi to šéf umožnil“. Pan č. 3 si v důchodě dopřává, vše jako když chodil do zaměstnání. V kontaktu s lidmi z práce je stále,

díky brigádám, v životě si přijde potřebný, a to díky tomu, že může ještě chodit do práce. Na otázku, kdy by si mohl zvolit odchod do důchodu sám odpověděl se smíchem: „ve 30 letech“.

Respondent č. 4

Respondent č. 4, je 68 letý, ženatý, před odchodem do starobního důchodu pracoval jako krmič v živočišné výrobě, vyučil se jako kovář.

Odchod do důchodu: Respondent č. 4 odešel do důchodu v 61 letech, tedy ve standartní době, před odchodem do penze pracoval jako krmič v živočišné výrobě. Uvedl, že byl rád, že může jít do důchodu, neboť práce zde byla fyzicky těžká: „od rána do večera na nohou, svátky nesvátky pořád jsem byl v práci, dobytek vyžaduje člověka pořád“.

Očekávání: Respondent č. 4 se na odchod do důchodu a důchod moc těšil. Těšil se především, že si odpočine a doma si bude dělat svoji práci, co je potřeba, a bude více se ženou. Představy o důchodě měl jasné. Respondentovo koníček je včelařství. Těšil se, že se mu bude moci konečně pořádně věnovat a dále uvedl, že bude mít více času na domácí práce, manželku a vnoučata. Do penze vstupoval s jedinou představou, a to že si odpočine, od těžké a fyzicky vyčerpávající práce. Z pracovního života mu nic nechybí.

Život v důchodu: Respondent č. 4 se jeho očekávání, jak sám uvedl spnila. „co jsem doma mám dostatek času na všechnu práci co chci dělat, akorát všechno rychle utíká“. Dále respondent č. 4 uvedl: „žiju pořád stejně, peníze člověk už tolik nepotřebuje, hlavní je zdraví“. Pan č. 4 se snaží i ve volném čase pomáhat synům, kteří podnikají a věnovat vnoučatům. V životě v důchodu si dopřává všeho, jako když chodil do zaměstnání. Dále uvedl: „S chlapama z práce se setkáváme jednou týdně v hospodě.“ Respondent č.4 si myslí, že je stále potřebný a to tím, že pomáhá synům v podnikání. Do důchodu by odešel jak uvedl, tak o 5 le dříve, „to má člověk více energie.“

Respondent č. 5

Respondent č. 5, je 70 let starý, je svobodný, před odchodem do důchodu pracoval jako mechanizátor zemědělské výroby. Pan č. 5 se nejprve vyučil v oboru opravář zemědělských strojů a pak si ještě dodělal maturitu.

Odchod do důchodu: Do důchodu odcházel respondent č. 5 v 61 letech, tedy ve standardní době. Před odchodem do důchodu pracoval jako mechanizátor zemědělské výroby. S lidmi z práce se setkává pořád, jsou z Volyně a okolí.

Očekávání: Na odchod do důchodu se moc netěšil, respondent č. 5 chtěl ještě pracovat a tak díky svým kontaktům si našel ještě zaměstnání. Těsně po vstupu do penze začal ještě pracovat jako dispečer nákladní dopravy. S odchodem do důchodu se respondentovi č. 5 život nijak nezměnil, neboť stále chodil ještě 3 roky do práce až do svých 64 let. Představa respondenta č. 5 o důchodu byla, že bude mít i dostatek času na svého koníčka a to myslivost, kterému se věnuje už od mládí. A dále, že bude mít čas na chov svých králíků, a bude se věnovat své přítelkyni. Respondent č.5 vstupoval do penze s tím, že už měl domluvenou novou práci dispečera nákladní dopravy, v kamarádově firmě. Respondent uvedl, že si nevzpomíná, že by se musel před odchodem do penze něčeho vzdát. Uvedl: „snad jenom služební auto mi bude chybět“.

Život v důchodu:

Respondent č. 5 uvedl, že se mu jeho očekávání splnila, ale zároveň dodal: „když já jsem v důchodu až od těch 64 let doma, co jsem skončil jako dispečer. „do té doby jsem byl stále v práci, teď co jsem doma, tak mám čas na myslivost, králíky a přítelkyni.“ Co je pan č.5 doma uvádí, že život se mu změnil, má více volného času, chodí víc do lesa a věnuje se mysliveckému spolku, kde má funkci hospodáře. Důchod si užívá, podle svých představ, může si dopřát všechno i jako když byl v práci. S lidmi z obou prací se vídá, uvedl: „někteří jsou taky myslivci, jiné taky setkávám, jednou za dva roky organizujeme schůze mechanizátorů.“ Pan č.5 si stále přijde potřebný, hlavně tím, že je v mysliveckém spolku, kde má funkci hospodáře, ale také, ho naplňuje jeho přítelkyně. Respondent č. 5 uvedl, že odchod do důchodu byl pro něj akorát, svůj odchod do důchodu považuje až ve věku 64 let.

4 Diskuse

Při zjišťování očekávání s jakými lidé vstupují do starobního důchodu, jako významným předělem v lidském životě, jsem použila tři okruhy otázek. První okruh otázek, byl zaměřený na odchod do důchodu, další okruh byl nazván očekávání, kde byly otázky zaměřeny na to, s jakými očekáváními a představami lidé vstupují do starobního důchodu. Pod očekáváním jsem měla na mysli, to jak se lidem, změnily jejich vztahy, jak tráví volný čas, jaká je jejich finanční situace, zdraví a životní styl. A poslední okruh otázek byl zaměřený na život v důchodě, otázkami jsem zde zjišťovala, zda se očekávání respondentů naplnila, či nikoliv, zda se jim odchodem do důchodu změnil nějak jejich život a zda si důchod užívají, tak jak si to představovali. Uvedené tři okruhy neodmyslitelně souvisejí s tématem práce.

Z rozhovorů respondentů, vyplynulo, že do starobního důchodu ze zkoumaného vzorku žen, pouze respondentka č. 3 neodcházela ve standardní době, pracovala déle. A ostatní 4 respondentky odcházely ve standardní době. Ze zkoumaného vzorku mužů, odcházeli 4 respondenti ve standardní době do starobního důchodu a respondent č. 2 odcházel do důchodu předčasně, z důvodu těžké nemoci. Ukončení pracovních vztahů bylo pro 4 dotazované respondentky lehké, měly pocity úlevy, pouze respondentka č.2, se bála zpretrhání pracovních vztahů, z důvodu, že ztratí kontakt s lidmi. Domnívám se, že sociální kontakt je pro seniory důležitý.

Reakce mužů na ukončení pracovních vztahů byla odlišná. Respondent č. 1 a č. 3 uvedli, že pracovní vztahy neukončili ještě tak úplně, oba tyto muži si chodí k důchodu přivydělávat. Respondent č. 2 uvedl, že se těžko loučil s kolektivem, ve kterém pracoval 30 let, respondent č. 4 byl rád, že nastupuje do starobního důchodu. Respondent č. 5 uvedl, že pro něj nebylo, tak těžké ukončit pracovní vztahy, neboť se s bývalými kolegy stále stýká v každodenním životě. Kontakt s lidmi je důležitý v každé životní fázi člověka. Starší lidé potřebují dostatek sociálních podnětů, ale zároveň i soukromí. Potřebují, aby vztahy s lidmi měly symetrický charakter. Prožívání některých sociálních interakcí může být

ovlivněno potřebou autonomie a soběstačnosti. Senioři především preferují kontakty se známými lidmi, neboť posilují jejich pocit jistoty, zároveň je nezatěžují, protože vědí, co mohou od nich očekávat.

Na odchod do důchodu se 9 z 10 dotazovaných respondentů těšilo. Pouze respondent č. 5 se na odchod do důchodu netěšil, chtěl i nadále pracovat, což se mu splnilo. Dotazované ženy uvedly, v otázce: Jaké to pro vás bylo odejít do starobního důchodu?, že pociťovaly příjemné pocity, byla to pro ně jakási úleva od konané práce, bylo to pro ně příjemné, moc se na důchod těšily. Ze vzorku dotazovaných mužů už nevyplývala tak jednoznačná odpověď. Například respondent č. 1 říkal, že by byl raději zdravý, než by šel do důchodu. Domnívám se, že respondenta č. 1 trápil jeho zdravotní stav, kvůli kterému odcházel do důchodu dříve, jak uvedl ve svém rozhovoru. Respondent č. 2 uvedl, že odejít do důchodu pro něj nebylo vůbec lehké a to z důvodu zažitého stereotypu a loučení se s kolegy z práce, i když už předem věděl, že svůj volný čas vyplní svým koníčkem a to vedlejší pracovní činností revizního technika. Respondent č. 3 a č.4 uvedli, že se na odchod do starobního důchodu těšili. Respondent č. 5 řekl, že to pro něj bylo pořád stejné, neboť i když byl v důchodu, tak pracoval ještě 3 roky v jiném zaměstnání. Respondent č. 5 považoval svůj odchod do důchodu až skončením práce dispečera v nákladní dopravě.

Jako nejtěžší věc související s odchodem do důchodu považovali dotazovaní respondenti muži i ženy ukončení pracovních vztahů s lidmi, známými, se kterými pracovali převážnou část svého života. Domnívám se, že odchod do důchodu a sním i ukončení pracovní kariéry není vůbec lehké. Lidé jsou vytrženi z určitého stereotypu a v pozici důchodce si musí vytvořit zcela nový denní a životní režim, než na jaký byli dříve zvyklí. Podle mého názoru, je důležité, aby senior vyplnil svůj volný čas smysluplnými aktivitami. To také popisuje i kapitola 2.3 v teoretické části. Respondentka č. 2 uvedla, že měla při odchodu do důchodu pocit, že nebude již k užítku. V souvislosti se standardním a zcela očekávaným odchodem do důchodu, se může starší člověk cítit frustrován. Pocit bezvýznamnosti současné role důchodce, může vést k pocitům méněcennosti, k rezignaci, či k užití aktivnějších obranných strategií. Mnozí

senioři se snaží nepříjemný pocit ztráty vlastní hodnoty kompenzovat jinými aktivitami, nebo zdůrazňovat minulé výkony. Dříve dosahované úspěchy jsou jistotou, která je nezpochybnitelná, protože v minulosti reálně existovaly a nic na tom nemění fakt, že aktuální koncepce člověka může být o hodně horší.⁷⁰

Představy o odchodu do důchodu měli všichni dotazovaní respondenti muži i ženy, podobné. Představy žen byly, že budou mít více volného času, čas na svá vnoučata a budou se moci věnovat více svým zálibám. Respondenta č. 2 dále ještě uvedla, že se těší, že nebude muset ráno brzy vstávat. Představy mužů, byly také obdobné. Muži měli představu, že budou mít více času na své zájmy, rodinu, vnoučata a dále 4 z 5 dotazovaných mužů uvedlo, že bude mít více času dodělat doma různé práce a věci, které při chození do práce nestíhali.

Jak vyplývá z odpovědí respondentů, starší lidé potřebují blízkost druhého člověka, pochopení a sdílení jak osobně významných událostí tak běžného života. Starší lidé potřebují mít jistotu, že někam patří, že jsou součástí nějaké sociální skupiny. Pro to je rodina pro ně důležitým zázemím, kde mají mnohdy potřebu upnout se více na partnera, děti, vnoučata či blízké přátele. U žen tato potřeba bývá více vyjádřena než u mužů.⁷¹ To že se senioři upínají více na svoji rodinu je popsáno i v kapitole 2.3 v teoretické části bakalářské práce – potřeba sociálních kontaktů.

Očekávání a představy dotazovaných respondentů mužů i žen o odchodu do důchodu se hodně shodovali. Dotazované respondentky uváděly, že očekávají se vstupem do důchodu více volného času na rodinu a vnoučata, a více času na své zájmy. Čtyři dotazovaní muži očekávali, se vstupem do důchodu klid, pohodlí, odpočinek, a více volného času na rodinu a zájmy. Dále respondenti v rozhovorech uvedli, že si dodělají práce, související a týkající se oprav a údržby domu a zahrady. Respondent č. 5 očekával, že nastoupí do jiného zaměstnání a když bude potřebovat si odpočinout, udělá si volno. Na otázku, zda jste se

---

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Dětství, dospělost a stáří. Vývojová psychologie II.*

⁷¹ VÁGNEROVÁ, M. *Dětství, dospělost a stáří. Vývojová psychologie II.*

museli něčeho při odchodu do důchodu vzdát, odpověděly 4 dotazované respondentky, že se něčeho vzdávat nemusely, respondentka č. 3 odpověděla, že se musela vzdát určitých zaměstnaneckých výhod, které ji práce v pojišťovně přinášela. Též respondenti muži, řekli jednoznačně, že se něčeho zásadního při odchodu do důchodu vzdávat nemuseli. Respondent č. 1 dodal: „pouze jsem se vzdal kouření cigaret, ale to souvisí s mým zdravotním stavem“. Respondent č.2, si postěžoval na finanční rozdíl pracovní mzdy a důchodu a respondent č.5 dodal, že se musel vzdát služebního automobilu.

Vyhodnocení posledního okruhu otázek života v důchodu přineslo tyto výsledky. Všichni dotazovaní respondenti, muži i ženy uvedli, že si jim jejich očekávání se vstupem do důchodu naplnila.

Očekávání respondentů byla popsána v okruhu otázek očekávání. Jak uvedly, 4 dotazované respondentky, jejich život se s odchodem do důchodu změnil. Žena č. 2, uvedla, že co je v důchodu má menší kontakt s lidmi, neboť péče o matku ji zabírá mnoho času. Žena č. 3 si stěžovala, že má s manželem méně financí, než když chodila do práce a problém s využitím volného času. Na problém využití volného času si stěžovala i respondentka č. 5. Respondentka č. 4 uvedla, že se nyní více věnuje rodině, zejména manželovi, a dále uvedla, že když jsou oba zdraví, tak jim finance stačí, a má více času na svůj zájem a to zahradničení. Respondentka č. 1 uvedla, že se jí život nezměnil, že má sice méně financí, ale s tím se vyrovnala, dále žena uvedla, že je ráda že je po zdravotní stránce v pořádku.

U dotazovaných mužů bylo zjištěno: Respondent č. 1 a č. 4 uvedli, že se jejich život nijak s odchodem do důchodu nezměnil, že vše zůstalo stejné. Respondent č. 2 uvedl, že se mu život změnil, že má více času na rodinu a své zájmy. Respondent č. 3 také uvedl, že se mu život změnil, především že má více volna, a že po rok a půl po odchodu do důchodu si začal přivydělávat. Respondent č. 5 uvedl, že se mu život změnil, co ukončil zaměstnání, v kterém pracoval v důchodu má nyní více času na myslivost.

Změny, které se dějí v životě člověka, mohou být reakcí na novou životní situaci, a to se domnívám odchod do důchodu je. Starší lidé se mohou stát více

uzavřenějšími, neboť sociální kontakt neuspokojuje jejich potřeby v takové míře, aby o něj stáli.⁷² Všichni dotazovaní respondenti, ženy i muži se shodli na tom, že si důchod užívají podle svých představ a v důchodu si mohou dopřát všechno, jako když byli v zaměstnání.

Též se všichni dotazovaní respondenti shodli, že udržují v určité míře vztahy s lidmi, známými z jejich zaměstnání. A to tak, že se s některými kolegy pravidelně setkávají, nebo se někdy náhodně potkají. Pouze žena č. 2 uvedla, že se s kolegy nevidá, neboť bydleli jinde a za prací dojížděli stejně jako ona. Člověk, který je v důchodu se obvykle stýká s menším počtem lidí, než dříve když chodil do zaměstnání. Tyto odpovědi se shodují i s literaturou, jak je uvedeno v teoretické části v kapitole 2.3 potřeby sociálních kontaktů.

Na předposlední otázku, která se týkala potřebnosti, zněly odpovědi jednoznačně ano. Všichni senioři si přijdou potřební. Respondentky odpověděly: žena č. 1, č. 3, č. 4 a č. 5 si přijdou potřebné v tom, že mohou pomoci svým dětem s hlídáním jejich vnoučat. Respondentka č. 2 si přijde potřebná navíc ještě v tom, že pomáhá své matce, o kterou pečuje. Odpovědi u mužů: Respondent č. 1 a č. 3 si přijdou stále potřební v tom, že mohou chodit ještě pomáhat do práce, respondent č. 2 uvedl: „snažím se být stále aktivní pocitem zbytečnosti netrpím“. Respondent č. 4 rád pomáhá svým synům v podnikání, a myslí si, že to jeho synové oceňují. Respondent č. 5 vidí svoji potřebnost v mysliveckém spolku. Svoji užitečnost si také senioři potvrzují prostřednictvím smysluplných činností a rodiny, která jejich pomoc potřebuje, jak je již uvedeno v teoretické části, kapitole 2.3 Odchod do důchodu a jeho přijetí - potřeba orientace a adaptace. Podle mého názoru je pocit potřebnosti pro seniory velmi významný. Dává jim doklad o jejich stálé potřebě, a to díky jejich zkušenostem, nebo fyzické pomoci.

Pocit užitečnosti může životu staršího člověka dávat smysl i v situacích, kdy je to zdánlivě nemožné. Uznání a ocenění od ostatních lidí přispívá k uchování přijatelné sebeúcty a dává tak i potřebu seberealizace. Starší člověk

---

⁷² VÁGNEROVÁ, M. *Dětství, dospělost a stáří. Vývojová psychologie II.*

potřebuje být milován, zároveň chce být i uznáván a ceněn⁷³. Mnozí respondenti na otázku: Kdyby jste si nyní sami mohli zvolit odchod do důchodu?, odpovídali s nadsázkou a odlehčeně a tato otázka byla v celém výzkumu pro ně, co se odpovědí týče nejpříjemnější. Respondentky č. 1, č. 2 a č. 5 by rády odešly do důchodu o několik let dříve. Respondentka č. 3 by si naopak odchod do důchodu oddálila pro ženu č. 4, přišel odchod do důchodu v pravý čas. Respondent č. 2 a č. 5 by nechávali odchod do důchodu jako nyní. Respondent č. 4 by odešel o pět let dříve a respondent č. 1 by nechal rozhodnutí na druhu práce, kterou člověk vykonává. Respondent č. 3 by chtěl odejít do důchodu, jak uvedl se smíchem ve 30 letech.

Na základě provedeného výzkumu lze vyvodit následující hypotézy, a je nutno je ověřit či vyvrátit na více respondentech.

H₁: Očekávání žen o odchodu do důchodu spočívá hlavně v péči o rodinu.

H₂: Očekávání mužů o odchodu do důchodu má větší rozsah. Týká se zájmů, odpočinku a prací spojených s opravami a údržbami domu a zahrady.

---

⁷³ VÁGNEROVÁ, M. *Dětství, dospělost a stáří. Vývojová psychologie II.*

Závěr

Nakonec nezbyvá než shrnout tuto práci do závěru a zhodnotit, zda bylo dosaženo stanoveného cíle, popsaného v úvodu. Nyní se pokusím stručně zrekapitulovat a zhodnotit teoretickou a praktickou část práce.

Cílem teoretické části bylo popsat stáří a stárnutí, co se sebou tato životní etapa přináší a pohled společnosti na stáří. Dále jsem se v této části práce zaměřila na odchod do starobního důchodu jako významný předěl v lidském životě. V několika kapitolách jsem se snažila zachytit to, jak může odchod do důchodu ovlivnit život jedince, jakými fázemi jedinec prochází při odchodu do důchodu. V posledních kapitolách teoretické práce bylo popsáno důchodové pojištění, druhy důchodů a podmínky nároku na starobní důchody. Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, s jakými očekáváními lidé ve Volyni vstupovali do starobního důchodu. Dílčím cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak byla očekávání lidí ve starobním důchodu naplněna. Pro účely této práce se očekávání týkalo následujících oblastí: sociálních vztahů, trávení volného času, finanční situace, změny sociální role, zdraví a životního stylu.

Domnívám se, že cíle teoretické i praktické části byly splněny. Pro zjištění informací jsem použila kvalitativní výzkum metodu dotazování, techniku polořízeného rozhovoru. Pro výzkum bakalářské práce bylo osloveno celkem deset seniorů, z toho pět mužů a pět žen. Důležité bylo, aby splňovali stanovená kritéria, a to věk (60-70 let) a byli ve starobním důchodu a žili ve městě Volyně.

Z provedeného výzkumu lze usuzovat, že se dotazovaní respondenti na odchod do starobního důchodu těší. Respondenti uvedli, že se těší především na volný čas, své zájmy, rodinu a svá vnoučata.

Z výzkumu dále vyplynulo, že se dotazovaným respondentům jejich očekávání, které si představovali, před vstupem do důchodu splnila. Ženy většinou očekávaly před vstupem do důchodu, že budou mít více volného času na své zájmy, na rodinu, a budou se moci věnovat svým vnoučatům. Muži očekávali před odchodem do důchodu, že budou mít více odpočinku, klidu, ale zároveň, že si dodělají práce související s opravami a údržbou domu a zahrady. Tímto mohou

konstatovat, že cíl práce byl splněn. Výzkum dále ukázal, že všichni dotazovaní respondenti si přijdou v důchodu nadále potřební a to tím, že mohou pomáhat více své rodině a dětem. Dále z výzkumu vyplynulo, že kdyby respondenti mohli, tak by většinou odcházeli do penze dříve.

Tato práce si neklade nárok na podání vyčerpávajících informací o zvoleném tématu. Vychází především z dostupné literatury a ukazuje, že i období života člověka v důchodu je plnohodnotná životní etapa.

Domnívám se, že by tato práce mohla naznačit čtenářům to, co ukázala mě. Odchod do důchodu jako významný předěl v lidském životě sebou přináší mnoho změn v životě jedince. Vždy ale záleží na každém člověku, jak toto životní období přijme a jak se na něj připravuje v průběhu života.

Seznam použité literatury

1. DIENSTBIER, Z. *Průvodce stárnutím aneb jak ho oddálit*. Praha: Radix, 2009. ISBN 978-80-86013-88-0
2. GRÜN A., *Umění stárnout*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-316-6
3. KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R., aj. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0548-6.
4. KALVACH, Z. et al. *Úvod do gerontologie a geriatric*, Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-366-0
5. KALVACH, Z.; ONDERKOVÁ, A. *Stáří: Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-455-5.
6. KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.
7. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.
8. PACOVSKÝ, V., *O stárnutí a stáří*, Praha: Avicem, 1994. ISBN 80-201-0076-8
9. PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*, 10. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2805-6
10. ŘÍČAN, P. *Cesta životem, Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7
11. SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří, kapitoly z gerontosociologie*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978- 80-86429-62-5
12. STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2
13. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN-978-80-246-1318-5
14. VOŘÍŠEK, V. *Pomýšlíte na důchod?*. Praha: Aspi, 2007. ISBN-978-80-7357-318-8
15. ZAVÁZALOVÁ, H., A KOL. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0326-8

16. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Kvalita života ve stáří : Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. Praha : MPSV, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.

17. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Důchodové pojištění* [online]. 2000, [cit. 9.února 2010]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/cs/3#ps>>.

18.ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Příručka budoucího důchodce v roce 2009, Účelová publikace*, I. vydání, [online] Praha: ČSSZ, 2009. ISBN 978-80-87039-16-8 [cit. 20.února 2010] Dostupné na www: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/88F3BBA5-BBE1-405E-8832-5EA25171585F/0/PBD_2009.pdf

19. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1. ledna 2010*, [online] Praha: ČSSZ, 2009. [cit.20. února 2010] Dostupné na www: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/A9C34D4B-14AE-4F08-BB2A-41BB7802DE6C/0/Letak_zmenyDP2010_web.pdf

20. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Zákon o důchodovém pojištění 155/1995Sb.* [online] Praha: MPSV, 1995. [cit.20. února 2010] Dostupné na www: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z155_1995o

Přílohy

Příloha č. 1.

Stanovení důchodového věku platné od 1.1.2010⁷⁴

u pojištěnců narozených před rokem 1936		u pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968	
u mužů	60 let	(viz tabulka důchodového věku)	
u žen	53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí	u pojištěnců narozených po roce 1968	
	54 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 děti	u mužů	65 let
	55 let, pokud vychovaly 2 děti	u žen	62 let, pokud vychovaly alespoň 4 děti
	56 let, pokud vychovaly 1 dítě		63 let, pokud vychovaly 3 děti
	57 let		64 let, pokud vychovaly 2 děti
			65 let

Příloha č. 2

O změnách důchodového pojištění⁷⁵

kalendářní rok, v němž je dosaženo důchodového věku	potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
2010	26 let
2011	27 let
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
po roce 2018	35 let

⁷⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1. ledna 2010*, s. 3.

⁷⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1. ledna 2010*, s. 2.

Příloha č. 3

Tabulka důchodového věku platná od roku 2009⁷⁶

	Muži	ženy					
		bezdětná	1 dítě	2 děti	3 děti	4 děti	5 a více dětí
1936	60+2	57	56	55	54	54	53
1937	60+4	57	56	55	54	54	53
1938	60+6	57	56	55	54	54	53
1939	60+8	57+4	56	55	54	54	53
1940	60+10	57+8	56+4	55	54	54	53
1941	61	58	56+8	55+4	54	54	53
1942	61+2	58+4	57	55+8	54+4	54+4	53
1943	61+4	58+8	57+4	56	54+8	54+8	53+4
1944	61+6	59	57+8	56+4	55	55	53+8
1945	61+8	59+4	58	56+8	55+4	55+4	54
1946	61+10	59+8	58+4	57	55+8	55+8	54+4
1947	62	60	58+8	57+4	56	56	54+8
1948	62+2	60+4	59	57+8	56+4	56+4	55
1949	62+4	60+8	59+4	58	56+8	56+8	55+4
1950	62+6	61	59+8	58+4	57	57	55+8
1951	62+8	61+4	60	58+8	57+4	57+4	56
1952	62+10	61+8	60+4	59	57+8	57+8	56+4
1953	63	62	60+8	59+4	58	58	56+8
1954	63+2	62+4	61	59+8	58+4	58+4	57
1955	63+4	62+8	61+4	60	58+8	58+8	57+4
1956	63+6	63	61+8	60+4	59	59	57+8
1957	63+8	63+4	62	60+8	59+4	59+4	58
1958	63+10	63+8	62+4	61	59+8	59+8	58+4
1959	64	64	62+8	61+4	60	60	58+8
1960	64+2	64+2	63	61+8	60+4	60+4	59
1961	64+4	64+4	63+4	62	60+8	60+8	59+4
1962	64+6	64+6	63+8	62+4	61	61	59+8
1963	64+8	64+8	64	62+8	61+4	61+4	60
1964	64+10	64+10	64+4	63	61+8	61+8	60+4
1965	65	65	64+8	63+4	62	62	60+8
1966	65	65	65	63+8	62+4	62	61
1967	65	65	65	64	62+8	62	61+4
1968	65	65	65	64	63	62	61+8

Důchodový věk je u mužů 60 let, u žen od 53 do 57 let podle počtu vychovaných dětí-tyká se pojištěnců, kteří daného věku dosáhli do 31.12.1995. Od r.1995 se věková hranice pro odchod do důchodu pravidelně zvyšuje. U mužů o 2 kalendářní měsíce u žen o 4 kalendářní měsíce za každý započatý rok po 31.prosinci roce 1995.

⁷⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1.ledna 2010*, s. 7.

Příloha č. 4

Potřebná doba pojištění⁷⁷

Potřebný věk v roce	Potřebná doba pojištění
65 let před rokem 2010	15 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2011	17 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2012	18 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2013	19 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let po roce 2013	20 let

---

⁷⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Změny v důchodovém pojištění od 1.ledna 2010*,s.2.

Příloha č. 5

Polořízený rozhovor

Identifikační otázky

1. Věk .....
2. Pohlaví a) žena b) muž
3. Stav a) svobodná(ý) b) vdaná/ženatý c) rozvedená(ý) d) vdova/vdovec
4. Jaké bylo Vaše povolání před odchodem do důchodu?
5. Jaké bylo Vaše vzdělání před odchodem do důchodů?

1. ODPHOD DO DŮCHODU

1. V kolika letech jste odešel(a) do starobního důchodu?
2. Bylo to ve standardní době pro odchod do důchodu? Ano –ne
3. Na jaké pracovní pozici jste pracovali těsně před odchodem do důchodu?
4. Jaké to pro Vás bylo ukončit pracovní vztahy?

2. OČEKÁVÁNÍ

1. Těšil(a) jste se na odchod do starobního důchodu?
2. Jaké to pro Vás bylo odejít do starobního důchodu?
3. Co bylo pro Vás při odchodu do důchodu nejtěžší?
4. Jaká byla Vaše představa o odchodu do důchodu?
5. S jakými očekáváními jste vstupovali do důchodu?
6. Musel(a) jste se něčeho vzdát při odchodu do důchodu?

3. ŽIVOT V DŮCHODU

1. Jak se naplnila Vaše očekávání se vstupem do důchodu?
2. Změnil se Váš život s odchodem do důchodu?
3. Užíváte si důchod, tak jak jste si to představovali?
4. Můžete si dopřát všechno, jako když jste byl(a) v zaměstnání?
5. Udržujete kontakt s lidmi (známými, přáteli) z Vašeho zaměstnání?
6. Když jste v důchodu, přijdete si stále něčím potřební?
7. Kdyby jste si nyní sami mohli zvolit odchod do důchodu, v kolika letech by to bylo?

Abstrakt

LUKEŠOVÁ, J. *Odchod do starobního důchodu jako významný předěl v lidském životě*. Volyně 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce L. Motlová.

Klíčová slova: stáří, starobní důchod, odchod do důchodu, důchodové pojištění

Práce se zabývá odchodem do starobního důchodu jako významným předělem v lidském životě. Teoretická část charakterizuje pojmy stárnutí a stáří, dále pohled společnosti na seniory. Stěžejní část teoretické práce se zabývá důchody, odchodem člověka do penze, následně fázemi prožívání související s odchodem do penze, důchodovým pojištěním a druhy starobních důchodů a podmínky nároku na starobní důchod.

Praktická část obsahuje, kvalitativní výzkum, který sleduje, s jakými očekáváními lidé vstupovali do starobního důchodu a zda se jim tato očekávání naplnila, či nikoliv. Výzkum byl rozdělen na tři okruhy otázek: odchod do důchodu, očekávání a život v důchodu. Cílem bylo zjistit, zda očekávání lidí před vstupem do důchodu a následně v důchodu byla splněna.

Abstract

Retirement as a significant turning point in human life.

Key words: old age, pension, retirement, pension insurance

This work deals with retirement as an important change in human life. Theoretical part characterizes concepts of aging and age, and also the society's perception of the elderly.

The central part of the theoretical work deals with pensions, people's leave to retirement, the pension insurance and the types of retirement pensions and conditions for entitlement to retirement pension.

The practical part includes qualitative research, which explores with what expectations people enter into retirement and whether these expectations were fulfilled or not. The research was divided into three sets of issues: retirement, expectations and life in retirement. The aim was to determine whether people's expectations before retirement and then during retirement were met.